

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073 Volume-3, Issue-10

FARMATSEVTIKA SANOATINING SURXONDARYO VILOYATIDA AHOLI BANDLIGI VA SOG‘LIQNI SAQLASH TIZIMI RIVOJLANISHIGA TA’SIRI

O’taganova Umida Egamberdi qizi

Termiz davlat pedagogika institute, Tabiiy va aniq fanlar fakulteti, Matematika va informatika kafedrası o’qituvchisi

<https://utaganovaumida2010gmail.com>

Annotatsiya

Mazkur maqolada farmatsevtika sanoatining Surxondaryo viloyatida aholi bandligi va sog‘liqni saqlash tizimi rivojlanishiga ko‘rsatgan ta’siri tahlil qilinadi. Hududiy iqtisodiy rivojlanishda farmatsevtika tarmog‘ining o‘rni, yangi ish o‘rinlari yaratishdagi hissasi, kadrlar tayyorlash va aholini dori vositalari bilan ta’minlashdagi roli ilmiy nuqtayi nazardan o‘rganilgan. Tadqiqotda xalqaro va milliy tajribalar asosida farmatsevtika sanoatining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati aniqlanib, sog‘liqni saqlash tizimining samaradorligini oshirishdagi strategik omillari ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar. Farmatsevtika sanoati, Surxondaryo viloyati, bandlik, sog‘liqni saqlash, innovatsiya, dori vositalari, hududiy rivojlanish, investitsiya, kadrlar salohiyati, ijtimoiy barqarorlik.

Abstract

This article analyzes the impact of the pharmaceutical industry on employment and the development of the healthcare system in Surkhandarya region. The role of the pharmaceutical industry in regional economic development, its contribution to creating new jobs, its role in training personnel and providing the population with medicines are studied from a scientific point of view. The study identifies the socio-economic significance of the pharmaceutical industry based on international and national experiences and indicates strategic factors in increasing the efficiency of the healthcare system.

Keywords. Pharmaceutical industry, Surkhandarya region, employment, healthcare, innovation, medicines, regional development, investment, human resource potential, social stability.

KIRISH

Farmatsevtika sanoati bugungi kunda nafaqat iqtisodiyotning yuqori qo‘shimcha qiymatga ega tarmoqlaridan biri, balki aholi turmush darajasiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadigan strategik soha sifatida qaraladi. Dunyo miqyosida farmatsevtika ishlab chiqarish nafaqat dori vositalari va tibbiy preparatlarni taqdim etish, balki yangi ish o‘rinlari yaratish, ilmiy-tadqiqot faoliyatini rag‘batlantirish va sog‘liqni saqlash tizimining samaradorligini oshirishning muhim omiliga aylangan. O‘zbekiston uchun ham farmatsevtika sanoatini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilanmoqda.

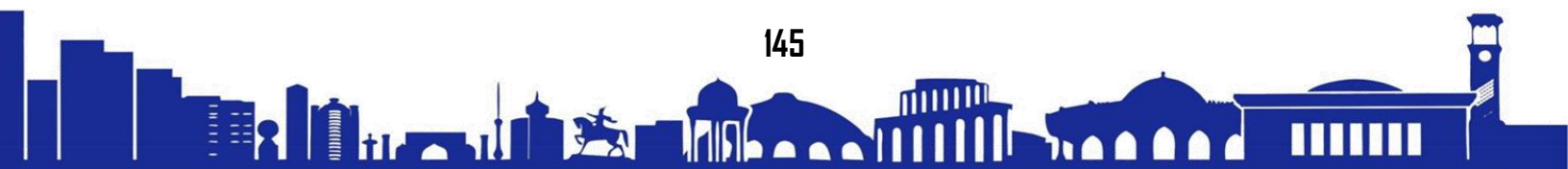
Surxondaryo viloyatida farmatsevtika sanoatining rivojlanishi hududiy iqtisodiyot diversifikatsiyasida muhim rol o‘ynaydi. Viloyat asosan qishloq xo‘jaligi va sanoatning ayrim tarmoqlarida yetakchilik qilsa-da, farmatsevtika sohasining rivojlanishi bu yerda yangi ishlab chiqarish klasterlarini shakllantirish, bandlikni oshirish va aholining sog‘liqni saqlash tizimiga bo‘lgan ehtiyojini samarali qondirish imkonini beradi. Viloyatda dorivor o‘simliklarning keng tarqalganligi, mahalliy resurslardan foydalanish imkoniyatlari va davlatning qo‘llab-quvvatlash dasturlari farmatsevtika sanoatini rivojlantirish uchun mustahkam asos yaratmoqda.

Kambag‘allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirish masalalari davlat siyosatida muhim o‘rin tutayotgan bugungi kunda farmatsevtika sanoati o‘zining ikki tomonlama ta‘siri bilan ahamiyatli: birinchidan, yangi ish o‘rinlari yaratish orqali bandlik darajasini oshiradi; ikkinchidan, aholining dori vositalariga bo‘lgan ehtiyojini qondirib, sog‘liqni saqlash tizimining samaradorligini ta‘minlaydi. Shuningdek, farmatsevtika korxonalarida ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish faoliyatining kengayishi viloyat iqtisodiyotiga investitsiyalarni jalb qilishga ham yordam beradi.

Mazkur maqolaning maqsadi — Surxondaryo viloyatida farmatsevtika sanoatining aholi bandligi va sog‘liqni saqlash tizimi rivojlanishiga ta‘sirini o‘rganish, mavjud muammolarni tahlil qilish va istiqboldagi rivojlanish yo‘nalishlarini ilmiy asosda belgilashdan iboratdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Farmatsevtika sanoati va uning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi o‘rni bo‘yicha xalqaro va milliy miqyosda ko‘plab tadqiqotlar olib borilgan. Masalan, J. Stiglitz va A. Sen farmatsevtika sohasining inson kapitalini rivojlantirish, sog‘liqni saqlash tizimini

yaxshilash va ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishdagi rolini alohida ta'kidlagan. Ularning fikricha, sog'liqni saqlash tizimining barqaror rivojlanishi mamlakat iqtisodiyotining o'sishi bilan bevosita bog'liqdir.

M. Porter innovatsion iqtisodiyot nazariyasida farmatsevtika sanoatini yuqori qo'shimcha qiymatga ega tarmoqlar sirasiga kiritadi. Unga ko'ra, farmatsevtika sanoati mamlakatning global raqobatbardoshligini oshiradi, ilmiy-tadqiqot faoliyatini rag'batlantiradi va mehnat bozorida yuqori malakali ishchi kuchiga talabni kuchaytiradi.

Rossiya olimlari V. Чекмарев va E. Кудряшев farmatsevtika ishlab chiqarishning hududiy rivojlanishdagi ahamiyatini o'rganib, uning aholi bandligiga bevosita ta'sir ko'rsatishini qayd etgan. Ularning fikricha, farmatsevtika tarmog'ining rivojlanishi nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki ijtimoiy barqarorlikni ham ta'minlaydi.

O'zbekistonda Q. Abdurahmonov va Sh. Yo'ldoshev kabi olimlarning ilmiy ishlarida farmatsevtika sanoatining respublika miqyosidagi rivojlanish tendensiyalari tahlil qilingan. Ularning asarlarida farmatsevtika sanoatining yangi ish o'rinlari yaratish, aholining dori vositalari bilan ta'minlanish darajasini oshirish va hududiy iqtisodiy rivojlanishga qo'shgan hissasi ko'rsatib berilgan.

Surxondaryo viloyati kontekstida ilmiy izlanishlar cheklangan bo'lsa-da, ayrim tadqiqotlarda viloyatning tabiiy resurslari va dorivor o'simliklarga boyligi farmatsevtika sanoatini rivojlantirishda muhim omil sifatida ko'rsatib o'tiladi. Xorijiy tajribalar bilan solishtirganda, Surxondaryo viloyatida ham farmatsevtika klasterlarini shakllantirish orqali bandlikni oshirish va sog'liqni saqlash tizimini kuchaytirish mumkinligi aniqlanadi.

Tadqiqot metodologiyasi tizimli tahlil, statistik baholash, qiyosiy solishtirish va ekspert baholash usullariga asoslangan. Avvalo, Davlat statistika qo'mitasi, Sog'liqni saqlash vazirligi hamda Surxondaryo viloyati iqtisodiy boshqarmasi ma'lumotlari yig'ildi. Ushbu ma'lumotlar farmatsevtika ishlab chiqarish hajmlari, bandlik ko'rsatkichlari, yangi korxonalar soni va aholi salomatligiga ta'sir ko'rsatgan omillarni baholash imkonini berdi.

Statistik tahlil orqali oxirgi o'n yil davomida farmatsevtika sanoatining Surxondaryo viloyatida yaratilgan ish o'rinlari soni va sog'liqni saqlash tizimiga ta'siri o'rganildi. Qiyosiy solishtirish orqali Surxondaryo viloyatining farmatsevtika ko'rsatkichlari Toshkent shahri va Andijon viloyati bilan taqqoslandi. Bu hududiy

farqlarni aniqlash va istiqboldagi rivojlanish uchun muhim xulosalar chiqarish imkonini berdi.

Ekspert baholash usuli yordamida farmatsevtika korxonalari rahbarlari, iqtisodchilar va sogʻliqni saqlash mutaxassisleri fikrlari yigʻildi. Ularning taʼkidlashicha, farmatsevtika sanoatining rivojlanishi Surxondaryo viloyatida bandlik darajasini oshirish bilan birga sogʻliqni saqlash tizimining samaradorligini ham oshiradi. Shuningdek, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, kadrlar tayyorlash va xalqaro standartlarga mos ishlab chiqarishni yoʻlga qoʻyish muhim omillar sifatida qayd etildi.

Metodologiyaning muhim jihatlaridan biri barqaror rivojlanish tamoyillari asosida tahlil olib borilishi boʻldi. Yaʼni, farmatsevtika sanoatining taʼsiri faqat iqtisodiy natijalar bilan emas, balki ijtimoiy va sogʻliqni saqlash tizimidagi samaradorlik bilan ham baholandi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatdiki, Surxondaryo viloyatida farmatsevtika sanoatining rivojlanishi aholi bandligi va sogʻliqni saqlash tizimiga sezilarli taʼsir koʻrsatmoqda. Soʻnggi besh yil ichida farmatsevtika korxonalari soni oshib, yangi ish oʻrinlari yaratildi. Ayniqsa, kichik va oʻrta korxonalar tashkil etilishi natijasida yuzlab yoshlar bandligi taʼminlandi. Bu jarayon mehnat bozorida malakali kadrlar tayyorlashga boʻlgan ehtiyojni oshirdi.

Sogʻliqni saqlash tizimiga taʼsir nuqtayi nazaridan, mahalliy ishlab chiqarish hisobiga dori vositalari taʼminotida ijobiy oʻzgarishlar kuzatilmoqda. Avval importga qaramlik yuqori boʻlgan boʻlsa, hozirda ayrim preparatlar Surxondaryo viloyatining oʻzida ishlab chiqarilmoqda. Bu aholining dori vositalariga boʻlgan kirish imkoniyatini kengaytirdi va narx barqarorligiga ham ijobiy taʼsir koʻrsatdi.

Natijalar shuni ham koʻrsatadiki, farmatsevtika sanoati ijtimoiy barqarorlikka ham hissa qoʻshmoqda. Yangi ish oʻrinlari yaratish orqali kambagʻallik darajasini pasaytirishga, aholining daromadlarini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, viloyatning eksport salohiyati ham asta-sekin oshib bormoqda.

Biroq muammolar ham mavjud: ishlab chiqarish texnologiyalarining eskiligi, xalqaro GMP standartlariga toʻliq moslashmagan korxonalar, yetarli darajadagi investitsiyalar jalb qilinmaganligi sohaning rivojlanishini cheklamoqda.

XULOSA

Yuqoridagi tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, Surxondaryo viloyatida farmatsevtika sanoatining rivojlanishi aholi bandligi va sogʻliqni saqlash tizimi samaradorligiga sezilarli taʼsir koʻrsatmoqda. Yangi ish oʻrinlari yaratish orqali iqtisodiy faollik oshmoqda, aholi daromadlari koʻpaymoqda va ijtimoiy barqarorlik mustahkamlanmoqda. Shu bilan birga, mahalliy dori vositalari ishlab chiqarish aholining sogʻliqni saqlash xizmatlariga boʻlgan ehtiyojini samarali qondirishga yordam bermoqda.

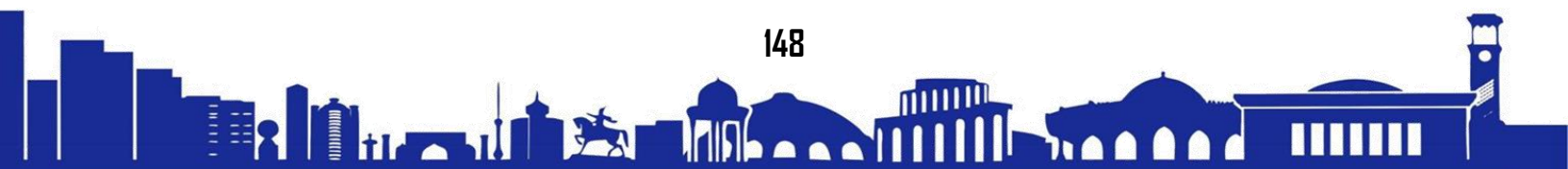
Istiqbolda quyidagi yoʻnalishlar ustuvor ahamiyatga ega:

- farmatsevtika ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish;
- xalqaro standartlarga mos ishlab chiqarishni kengaytirish;
- kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish va ilmiy-tadqiqot faoliyatini qoʻllab-quvvatlash;
- investitsiyalarni jalb qilish va eksport faoliyatini kuchaytirish.

Mazkur chora-tadbirlar amalga oshirilsa, Surxondaryo viloyati farmatsevtika sanoati nafaqat hududiy, balki respublika miqyosida ham aholi bandligini taʼminlash va sogʻliqni saqlash tizimini rivojlantirishda yetakchi tarmoqqa aylanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Porter M. Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1998. – 896 p.
2. Stiglitz J. Globalization and Its Discontents. – New York: W. W. Norton, 2017. – 432 p.
3. Drucker P. Innovation and Entrepreneurship. – New York: Harper Business, 1985. – 277 p.
4. Чекмарев В. Фармацевтическая промышленность и региональное развитие. – М.: Экономика, 2018. – 318 с.
5. Кудряшев Е. Перспективы фармацевтики в региональной экономике. – СПб.: Питер, 2019. – 246 с.
6. Абдурахмонов Қ. Инновацион иқтисодиётда фармацевтика sanoati. – Тошкент: Fan, 2020. – 288 б.
7. Ёлдошев Ш. Фармацевтика бозори ривожланишининг тенденциялари. – Тошкент : Иқтисод, 2021. – 275 б.

8. Хўлматов А. Саноат кластерлари ва фармацевтика ривожланиши. – Самарқанд: СамДУ нашриёти, 2019. – 230 б.
9. Surxondaryo viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari. – Termiz, 2023.
10. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi hisobotlari. – Toshkent, 2022.